

Aytan RÜSTƏMLİ

AZƏRBAYCAN VƏ ERMƏNİSTAN ARASINDA İNFÖRMASIYA MÜHARİBƏSİ

РЕЗЮМЕ

В данной статье говорится об информационной войне между Азербайджаном и Арменией. Информационная война, начатая еще в 80-е годы прошлого века и продолжающаяся до сих пор, составляет основную часть статьи. Также в статье найдено отражение роль информационной политики в решении Нагорно-Карабахского конфликта.

Ключевые слова: Информационная война, Информационно-пропагандистская система, информационная война против Азербайджана, информационная политика.

SUMMARY

This article is about the war between Azerbaijan and Armenia in the information. At the beginning of the 80s of the last century and the ongoing information war is the main content of the article. The role of information policy of the Nagorno-Karabakh conflict is reflected in the article.

Key words: information war, information and propaganda system, information war against Azerbaijan, information policy

Sosialist sisteminin dünyada tənəzzülə uğraması özündən sonra bir sıra problemləri miras qoymuşdur. Bu problemlərdən biri də, heç şübhəsizki, etnik münaqişələrdir. Həmin problemlərə vaxtında və düzgün yanaşılmaması, problemin çox həssas olmasının nəzərə alınmaması çoxsaylı insantələfatına səbəb olmuşdur. Bununla belə, bu regional-etnik münaqişələrin bir çoxu hələ də qalmaqdadır və son illər Qafqazda baş verən hadisələr bir daha göstərdi ki, həll olunmamış etnik-regional münaqişələrdən dünya üçün ciddi təhlükə mənəbəyidir.

Ermənistan Azərbaycana qarşı informasiya müharibəsini 1980-ci illərin sonlarından başlamışdır. Müstəqilliyimizin ilk illərində biz bu mübarizədə uduzmuşduq. Bu, bəlkə də, təbii idi. Çünki ölkə daxilində gedən xoşagəlməz proseslər, hakimiyyət uğrunda mübarizə, vətəndaş müharibəsi və s. problemlər, iqtisadi tənəzzül imkan vermirdi ki, biz beynəlxalq aləmdə istədiyimizə nail olaq.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsi XX əsrin sonunda SSRİ məkanında yaradılmış ilk etnik separatizm hadisəsi olmaqla bərabər, həm də ilk informasiya qarşılıqlıdırmasının bariz

nümunəsidir. Bu münaqişənin meydanagəlməsində, onun inkişafında, regional və global problemə çevrilməsində informasiya çox böyük rol oynamışdır. Bu da təsadüf deyil. Çünki hazırda informasiya-təbliğət faktoru dünyada mövcud olan bütün etnik münaqişələrin və onun ətrafında cərəyan edən proseslərin idarəedilməsinin ən təsirli vasitələrindən biridir. İstər Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin, istərsə də digər ictimai-siyasi proseslərin idarə edilməsində informasiyanın rolunun sondaşma artması müasir qloballaşan dünyada informasiyanın əhatə dairəsinin, qısa zaman ərzində daha geniş kütləyə təsir etmək imkanının artması ilə bağlıdır. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin bütün inkişafı boyu informasiyaların məqsədyönlü və əhatəli şəkildə istifadə edilməsini, xüsusilə, son illərdə münaqişə ətrafında cərəyan edən hadisələrin, əsasən, informasiya müstəvisinə keçirilməsini bu münaqişənin xarakterik xüsusiyyətlərindən biri kimi qiymətləndirmək olar.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin informasiya-təbliğət təminatından danışarkən qeyd etmək lazımdır ki, tərəflər bu məsələyə fərqli hazırlıq səviyyəsində yanaşmışdılar. Bu məsələnin qaldırılması Azərbaycan tərəfi üçün gözlənilməz olmuşdusa, erməni tərəfi üçün isə bu heç də belə deyildi. Dağlıq Qarabağda millətçi separatizmin qısa zaman ərzində geniş vüsət alması, əslində, Ermənistan rəhbərliyinin, erməni kilsəsinin və erməni millətçi dairələrinin neçə on illiklər ərzində sovet məkanında apardığı fəaliyyətin məntiqli davamı idi. SSRİ dövründə ölkənin bütün informasiya vasitələri dövlətin inhisarında olduğu üçün erməni millətçi dairələrinin separatçı fəaliyyəti ictimaiyyətdən gizli saxlanılırdı. Lakin SSRİ-nin süqutundan sonra informasiya vasitələrinin və informasiyaya nəzarətin dövlətin monopoliyasından çıxarılması ilə Ermənistan rəhbərliyinin və erməni kilsəsinin Dağlıq Qarabağın Azərbaycandan qoparılması üçün göstərdikləri təcridatçı fəaliyyət də ictimaiyyətə bəlli oldu. Həmin faktlar onu göstərirdi ki, Azərbaycana qarşı ərazi iddiaları sovet beynəlmillətçiliyinin geniş təbliğ edildiyi illərdə belə erməni dairələrinin və kilsəsinin gündəmindən kənar qalmamışdı.

Erməni millətçi dairələri Azərbaycan Respublikasına qarşı ərazi iddialarının əsaslandırılması və bu iddiaların erməni birliyinə qəbul etdirilməsi üçün ölkə daxilində və xaricində total informasiya müharibəsinə başladılar. Onlar şübhə etmirdilər ki, informasiya-təbliğət kampaniyasının kütləvilikə nail olmadan erməni toplumunun millətçi hisslərini qızışdırmaq, erməni cəmiyyətini Dağlıq Qarabağın Azərbaycandan qoparılmasına hazırlamaq mümkün deyil. Çünki hadisələrin iştirakçısı olan erməni ziyalıların etiraf etdiyi kimi, SSRİ-nin süqutu ərəfəsində Ermənistan əhalisinin 90 faizinin Dağlıq Qarabağdan heç xəbəri yox idi.

Hadisələrin başlanğıcında, yəni 1988-ci il fevralın əvvəllərində erməni millətçi dairələri tərəfindən Dağlıq Qarabağın Azərbaycandan qoparılması üçün aparılan informasiya siyasətində müəyyən ehtiyatlı taktikaya əl atılmışdı. İrəvanda təşkil edilən ilk icazəsiz mitinqlər — “Lenin-partiya-Qorbaçov”, — “Yenidənqurma, demokratikləşmə, aşkarlıq” şüarları altında keçirilir, meydanlara V.İ. Leninin və M.S. Qorbaçovun portretləri gətirilir, çıxış edənlər Lenin milli siyasətinin prinsiplərindən söz açırdılar. Amma tezliklə bu mövzuların informasiya-təbliğət fəaliyyəti üçün keçid xarakter daşdığı aydın oldu. Çox az zamandan sonra mitinqlərə toplaşan kütlə millətçi-separatçı mövzulu informasiyalar üzərində köklənməyə başladı. 1988-ci ilin fevral ayında keçirilən mitinqlərin birinə ekologiya, yenidənqurma-aşkarlıq siyasəti haqqında şüarlarla bərabər — “Qarabağ Ermənistanın tarixi ərazisidir” şüarı da çıxarıldı. Növbəti mitinqlərdə isə Qarabağın Azərbaycandan qoparılmasını tələb edən şüarların sayı artırıldı. Eyni zamanda Ermənistan rəhbərliyinin çıxışlarında Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə nümayiş etdirdiyi yanaşma ilə dövlətin informasiya siyasəti üçün müəyyən koridorlar müəyyən edir ki, erməni

informasiya-təbliğat maşını da öz fəaliyyətini həmin koridorlar çərçivəsində qurmalı olur. Erməni informasiya-təbliğat materiallarının əksəriyyətinin sonunda, bir qayda olaraq, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin azərbaycanlılar tərəfindən başlandığı və ermənilərin də məcburiyyət qarşısında Dağlıq Qarabağı və onun ətrafındakı rayonları ələ keçirməli olduqlarını bəyan edirlər. 1920-ci ildə Azərbaycan hökuməti tərəfindən Şuşada qırğınlar törədilməsinin iddia edilməsi də erməni təbliğatının millətçi mahiyyətini açmağa xidmət edən örnekdir. Belə iddiaların "sübutuna" istiqamətlənmiş faktlara ötrə nəzər yetirilməsi erməni təbliğatçılarının tarixi hadisələrə hansı saxtakarlıqla yanaşdığını sübut edir. 1920-ci ilin may ayının 22–23-də Novruz bayramı günü Şuşa şəhərində erməni millətçilərinin təşəbbüsü ilə baş verən hadisələri erməni təbliğatçıları belə təqdim edirlər:

"Novruz bayramı ərəfəsində bir sıra erməni ailələri dəhşətli təhlükəni hiss edərək Şuşanı tərk etdilər... Şuşa erməniləri Sultanovun girovuna çevrildilər... Sultanovun əmri ilə erməni evlərinin yandırılması üçün əvvəldən azərbaycanlılara kibrit paylandı... Fanatik müsəlman dəstələri zabitlərin və əsgərlərin rəhbərliyi altında şəhərin erməni kvartallarına daxil oldular... müdafiəsiz insanları qəddarcasına öldürür, qadınları və qızları zorlayırdılar."

Hazırda işğal olunmuş ərazilərin işğal altında saxlanması üçün Ermənistan dövləti çox vasitələrə əl atmaqdadır. Həmin vasitələrdən biri də məhz işğalın qorunmasına hesablanmış olan informasiya müharibəsinin aparılmasıdır. Ermənistan dövləti və bütönlükdə ermənilik belə bir müharibənin aparılmasına çoxdan başlayıb və işğalın qorunub saxlanması üçün informasiya müharibəsinin genişləndirilməsini daim diqqət mərkəzində saxlayır. Digər erməni müəllifləri də Dağlıq Qarabağda yaradılmış separatçı qurumu və Azərbaycanın işğal olunmuş ərazilərini Ermənistandan ayrı təsəvvür etmələr və Ermənistanın informasiya təhlükəsizliyini Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında işğal olunmuş ərazilərin, habelə Gürcüstanın Cavak bölgəsinin və dünya erməniliyinin informasiya təhlükəsizliyi kimi qəbul edirlər. Ona görə də erməni informasiya ideoloqları bu informasiya məkanlarının təhlükəsizliyinin qorunması, yəni erməni millətçi-separatçı ideologiyasının qorunub saxlanması üçün də müvafiq informasiya siyasətinin həyata keçirilməsini vacib sayırlar.

Erməni müəllifləri qeyd edirlər ki, Dağlıq Qarabağdakı separatçı qurum cəbhənin ön xəttində yerləşməklə bərabər, həm də erməniliyə qarşı aparılan informasiya müharibəsinin ön xəttində yerləşir. Bu baxımdan Dağlıq Qarabağdakı erməni separatizmi əks-informasiya axarlarının təsiri ilə daha ciddi şəkildə üzvləşirlər. Dağlıq Qarabağ separatizminə qarşı istiqamətlənmiş informasiya axını eyni zamanda Ermənistana qarşı istiqamətlənmiş informasiya axını hesab edilir. Bu informasiya axınının qarşısının alınmasının isə əks tərəfə qarşı informasiya fəaliyyəti ilə mümkün olduğu bildirilir. Müstəqil dövlət kimi suveren hüquqlarının və işğal olunmuş ərazilərinin azad edilməsi istiqamətində Azərbaycan hökumətinin və xalqının apardığı haqlı mübarizə və onun informasiya təminatı Ermənistan və Dağlıq Qarabağın separatçı qurumuna qarşı informasiya təcavüzü, Ermənistana qarşı təcavüz, revanşist xarakterli təcavüzkar Azərbaycan milli ideologiyasının dirçəlişi, siyasi və elmi reallıqlardan uzaq olan Azərbaycan informasiya əməliyyatları və s. kimi dəyərləndirilir. Azərbaycanın öz haqları uğrunda mübarizə mövqə tutması erməni ideoloqları tərəfindən hazırda Ermənistana, Dağlıq Qarabağın cinayət rejiminə və bütün Ermənistana qarşı istiqamətlənmiş ən qorxulu təhlükə hesab olunur.

Ermənistan dövlətinin və bütün erməniliyin informasiya fəaliyyətinin əsas məqsədlərindən biri də qeyd edildiyi kimi, Azərbaycanın informasiya təsirlərinin əhatə dairəsini kiçiltmək, getdikcə daha geniş auditoriyaya yol tapan Azərbaycan həqiqətlərinin təsir gücünü azaltmaq, Azərbaycanın informasiya fəallığının qarşısını almaqdır. Buna nail olunması üçün erməni informasiya ideoloqları müxtəlif vasitələrə və yollara əl atırlar.

Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin və sonra da cənab İlham Əliyevin prezidentlik dövründə səmərəliliyi ilə seçilən Azərbaycan informasiya təbliğat siyasəti erməni informasiya ideoloqları tərəfindən xüsusilə araşdırılır. XX əsrin 90-cı illərinin sonlarından etibarən Azərbaycanın sürətli inkişaf yoluna qədəm qoyması, Azərbaycanın dünyaya açılması və Azərbaycan həqiqətlərinin yayılması, 1998-ci ildə "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" Prezident fərmanının imzalanması Azərbaycanın anti-erməni informasiya-təbliğat fəaliyyətinin xeyli fəallaşması kimi xarakterizə olunur. XXI əsrin əvvəllərində isə neft gəlirlərindən Azərbaycanın informasiya siyasətinin həyata keçməsinə xeyli vəsait ayrılması, Azərbaycanda informasiya texnologiyalarının inkişaf etdirilməsi, Azərbaycan informasiyasının təsir auditoriyasının genişlənməsi ermənilər tərəfindən böyük təəssüflə qarşılanır.

Cənab İlham Əliyevin prezidentliyi dövrü isə erməni mütəxəssislərit ərəfəndən Azərbaycanın informasiya fəallığının yeni bir mərhələsi kimi xarakterizə olunur. Belə mülahizələr irəli sürülür ki, cənab İlham Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyi dövründə Ermənistan Respublikası, Dağlıq Qarabağ Respublikası və ermənilik Azərbaycanın informasiya fəaliyyətinin müstəqim obyektinə çevrildi, Ermənistanla müharibəyə hazırlıq, Türkiyə ilə hərbi-siyasi əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi, hərbi büdcənin artırılması əvvəlcə Azərbaycan daxilində, sonra da xaricdə anti-erməni təbliğatının genişləndirilməsi ilə müşayiət olundu. 2003-cü ildən başlayaraq anti-erməni siyasətinin bütün sahələrində hücum funksiyasını Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev öz üzərinə götürdü və onun iştirakı ilə anti-erməni informasiya-təbliğat sistemi yaradıldı.

ƏDƏBİYYAT:

1. Süleymanlı N. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin informasiya modeli. Bakı, 2011.
2. Az.wikipedia.org
3. Информационные технологии: фазы обработки информации-
4. источники, поиск, сбор, анализ и представление. Раздел 3. Техноло-
5. гии поиска новой информации. Tr.wikipedia.org; Mediaforum.az
6. Панарин И. Системы информационного противоборства...
7. Frank L. Lones. Information: the psychological instrument. P.84.
8. Bax: US Army War College Guide to National Security Policy and Strategy.
9. US WarCollege, 2006, p.209-214.

Elmi rəhbər: dos. V. Əliyev